

102232

Nasjonalsosialismens røtter

Del I av II

Publ. 11/5 92

Jan Arild Snoen

Lederen for Fremskrittspartiets Utredningsinstitutt, Jan Arild Snoen, tar i dagens kronikk for seg nasjonalsosialismens røtter, og setter debatten om Senterpartiets nasjonalistiske holdninger inn i et videre historisk perspektiv.

FpUs EF-kampanje mot Solheim og Lahnstein har forutsigbart nok ført til rystelser. FpUs kobling til Nasjonal Samling, som mer er et ordspill enn en anklage om facisme, er utløst av Arne Myrdals støtte til Senterpartiet og Sps nasjonalistiske vektlegging av EF-debatten, men baserer seg ikke bare på dette. La oss se litt nærmere på noen sentrale elementer i nasjonal-sosialismen, og hvordan Sp og SV forholder seg til disse.

Det er fremdeles en utbredt oppfatning at nasjonal-sosialismen (heretter kalt fascismen) er et høyrefenomen. Selv om fascismen artet seg forskjellig i de ulike land, er det mest presist å betegne den som et reaksjonært venstrefenomen. Belegg for en slik påstand finner vi både i bevegelsens teoretiske skrifter og dens politiske praksis, både i det norske NS og i tyske, italienske og andre varianter.

La det likevel innledningsvis være gjort klart at hverken Senterpartiet eller SV deler fascismens anti-demokratiske mål og metoder, men i så måte står fast innen den liberale politiske tradisjon. Det er disse mål og metoder som man først tenker på, og som de aller fleste mennesker idag tar avstand fra. Det kan innvendes at kravet om mer enn 50 prosent flertall i en folkeavstemning er udemokratisk, men dette

begrunnes som regel nettopp med rettsstatlige prinsipper ved å vise til Grunnlovens bestemmelser om kvalifisert flertall. Det er derfor helt klart at et slikt krav overhode ikke har noe med facisme å gjøre. Kun i de tilfeller der man antyder at grupper i landet, f. eks. på basis av yrke, skal ha veto rett mot norsk EF-medlemskap, finner man kooperative trekk som er sentrale i facismen. Heller ikke finner vi mye rasisme, spesielt ikke i SV.

Fascismens sentrale nasjonalistiske innslag er ubestridte. Like ubestridt er senterpartiets nasjonalisme. Fascismens nasjonalisme var aggressiv og utadrettet, mens Senterpartiets nasjonalisme er innadskueende. I så måte ligner den ikke så lite på den sjølbergingsideologi som har dominert u-land som Nor-Korea og Tanzania, og som har ført til økonomisk katastrofe og politisk undertrykkelse. (I parentes bemærket er en av de sterkeste nei-menn i Oslo Arbeiderparti og leder av Kommuneforbundet i Oslo, Bjørn Frøyn, også en av Nord-Koreas støttespillere).

Fascismen var på mange måter en reaksjon mot sosialismens internasjonale dimensjon. Både i bondekretser og arbeiderkretser hadde og har nasjonalismen solid grobunn. Det er derimot noe overraskende å finne et akademikerbasert og tidligere svært internasjonalt orientert parti som SV i allianse med Senterpartiet i kampen for norske nasjonale verdier. Spesielt i byene er det åpenbart at mange SV-ere føler seg fremmed for dette. Delvis skyldes dagens profil ren opportuniste. SV-ere som Paul Chaffey er fremdeles internasjonale, men er presset til å spille det nasjonalistiske kortet i EF-kampen. Delvis fikk den internasjonale venstreside større sans for nasjonalismen på 60 - 70 - tallet, paradoksalt nok på grunn av deres internasjonale solidaritetsarbeid med sosialistiske grupperinger i tidligere kolonier, i

Latin-Amerika og i Vietnam. Under u-landenes kamp mot kolonimakten, var nasjonalismen det dominerende mobiliserende element. Nasjonalismen, nasjonal sjølberedrett, og lignende begreper ble derfor rehabilitert på venstrefløyen, og hatet mot en nasjonalstat, USA, ble dyrket. Det sterke elementet av handel i dagens internasjonale samarbeid, faller heller ikke i venstresosialismens smak.

Forakten for den angivelige mindreverdige amerikanske populkulturen er forøvrig felles for dagens venstreside, og nyfascister av Le Pens merke. Le Pens parti er idag trolig det største partiet innenfor EF som er radikalt uenig i EFs utvikling, hovedsaklig med henvisning til redselen for tapt nasjonal sjølberedrett, fransk kultur og fransk rase. Også blant norske fascister har anti-amerikanismen vært fremtredende. F. eks. uttalte Erik Blücher i 1979 at «vi ikke må la oss binde til England og Amerika, armestene for den internasjonale kapitalisme». Idag står det norske SV igjen som det eneste betydningsfulle venstre-partiet, og vel det største partiet overhode i Europa utenfor EF som er motstandere av medlemskap.

På det økonomiske området er fascismen en klart sosialistisk ideologi. Dette faktum oversees ofte, men kan vanskelig benekte av andre en marxister med meget store skylapper, Robert Lay, lederen for den nazistiske Deutsche Arbeiterfront, og en av nazistyrets mektigste menn, kan ikke akkurat tas til inntekt for en fri kapitalisme, når han i 1940 uttalte at «vi skal forvandle den private industri til statsindustri ved å øke skattene slik at profitten miskes helt til det private initiativ ikke lønner seg mer. Fabrikkeierne kommer til å be om statsstøtte. Litt etter litt kommer fabrikkene under statens kontroll.» NSDAPs program inneholder bl. a. følgende poster:

- Avskaffelse av all inntekt som ikke skriver seg fra arbeid.
- Tilintetgjørelse av renteslaveriet.
- Ekspropriasjon av alle truster.
- Alle stormagasiner overtas av kommunene og leies ut til en billig pris.

De tyske nazistene fulgte opp dette, og hadde allerede før krigen sikret seg total kontroll over tysk industri. Etter at Mussolini hadde forlatt sosialistpartiet og redaktørposten i deres avis Avanti, startet han fascistpartiet som bl. a. hadde programfestet minstelønn, deltagelse av arbeiderrepresentanter i bedriftens tekniske ledelse og «overføring av industriens ledelse eller offentlige bedrifter til de proletariske organisasjonene». De sosialistiske elementer i den italienske fascismen, ble likevel ikke fullt ut gjennomført før mot slutten av krigen. Også i Nasjonal Samlings program fra 1934, står det klart at partiet går inn for «en norsk, ny og sann sosialisme» NS var i hele sin levetid utsatt for en dragkamp mellom sosialistiske og mer borgerlige grupper, men brukte etter maktovertagelsen ganske konsekvent begrepet nasjonal-sosialisme om sin politikk.

Til forskjell fra den tradisjonelle sosialismen, har fascismen beholdt det ytre skall av privat eiendomsrett, men disposisjonsretten er overlatt til staten. Håkon Meyer, tidligere formann i Arbeiderpartiets ungdomsforbund, og aktiv nazist under krigen, uttrykker dette klart: «Dette er selve det nasjonalsosialistiske prinsipp: å bevare eiendomsretten og å oppheve kapitalismen.» Med dette skilleet klarte fascismen i mellomkrigstiden å appellere til bønder og små næringsdrivende. Den gjennomkontrollerte økonomien lå selvsagt meget langt fra en fri markedsøkonomi, og reguleringene av økonomien skjedde i stor grad innenfor en korporativ ramme. Særlig i italiensk og norsk facisme var dette trekket fremtredende. Parallellen til dagens organisasjons-

Jan Arild Snoen mener at norsk jordbruk er et slående eksempel på fascistisk økonomi. I jordbruket eksisterer skullet av privat eiendomsrett, men kapitalismen er, som Meyer påpekte det, avskaffet. Bonden får produksjonsmengde og pris bestemt i forhandling mellom bondenes organisasjoner og staten. Bonden har ikke bare mistet disposisjonsretten over sine produkter, men også over sin jord.

dominerte samfunn er klar. I Norge er det spesielt en sektor som er sterkt korporativisert. Faktisk kan man gjerne se på norsk jordbruk som et slående eksempel på fascistisk økonomi. I jordbruket eksisterer skullet av privat eiendomsrett, men kapitalismen er, som Meyer påpekte det, avskaffet. Bonden får produksjonsmengde og pris bestemt i forhandling mellom bondenes organisasjoner og staten. Bonden har ikke bare mistet disposisjonsretten over sine produkter, men også over sin jord. Bonden kan ikke selge jorden til hvem han vil, til den pris han vil, og til den bruk kjøperen måtte ønske. Den eneste grunnen til at mesteparten av bondestanden, som en gang i tiden var sterke motstandere av en kostbar og regulerende stat, kan støtte et slikt system, er at de blir betalt meget høye bestikkelser i form av priser langt over det forbrukerne ville ha betalt i et fritt marked. Det er derfor naturlig at bondenæringens forlengede arm, Senterpartiet, nå har overtatt SVs rolle som den sterkeste kritiker av «markedskreftenes frie spill», som Lahnstein elsker å kalle det.

Fortsetter på tirsdag